jaargang 40 → April 2026 → nr. 2

Nijmeegs Katern

HISTORISCHE VERENIGING NUMAGA —NIJMEGEN—

→ Beets en Nijmegen
→ Verdwenen Latijns vers op het Valkhof

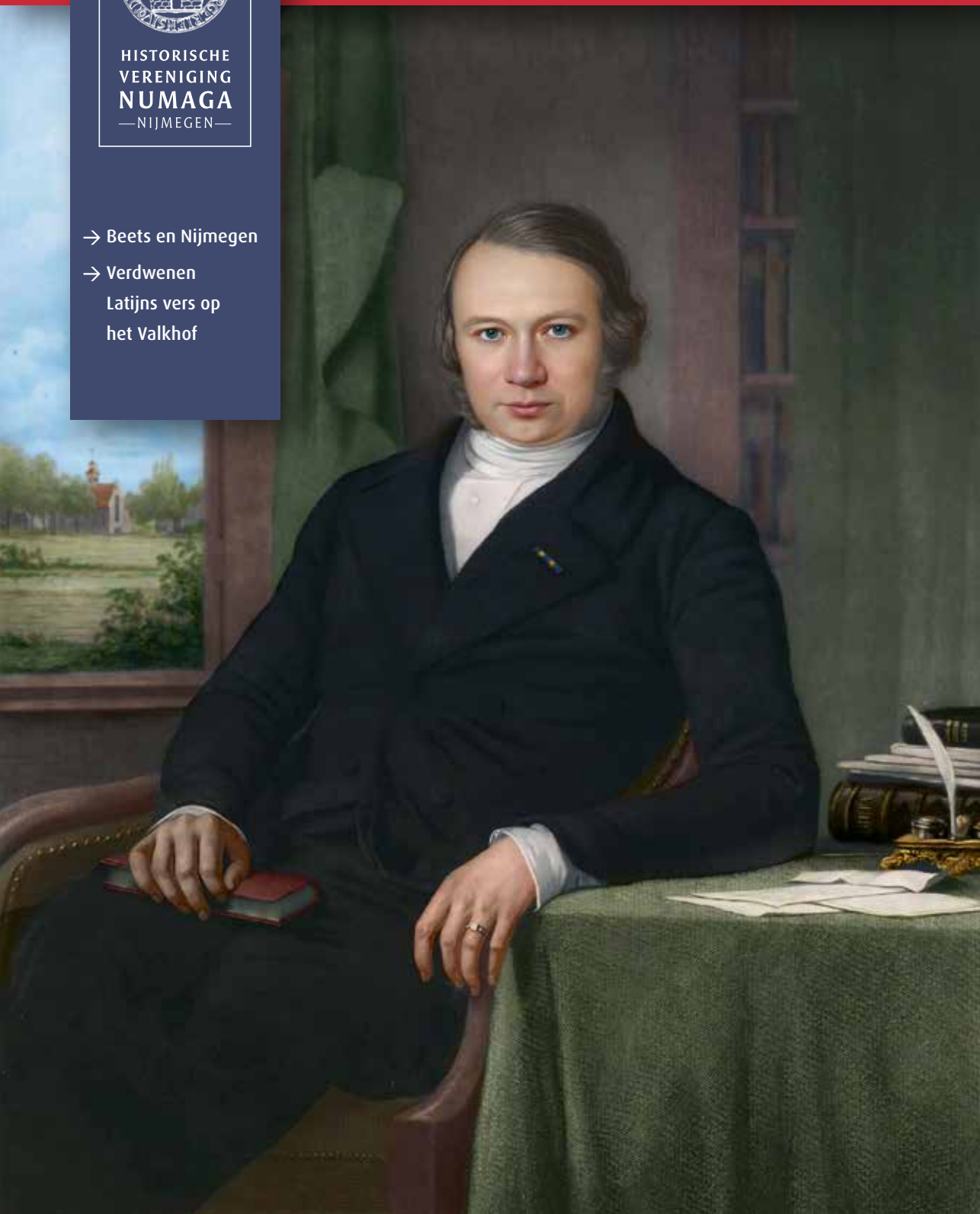

Nicolaas Beets is tegenwoordig bekend als de auteur van de Camera Obscura*, de bundel schetsen en verhalen die hij in 1839 onder het pseudoniem Hildebrand publiceerde. Ook in Nijmegen werd hij veel gelezen. Maar had Beets iets met Nijmegen? Gedichten over Nijmegen heeft hij niet geschreven. Had Nijmegen wat met Beets? Zeker! In het Willemskwartier herinnert het Beetsplein al ruim een eeuw aan hem. Sinds 2008 is er een heuse Hildebrandroute, die de wandelaar over de Nijmeegse en Beekse heuvelrug leidt. Deze bijdrage laat zien dat er nog meer is: zijn beste vriend en zijn dochter woonden en werkten er.*

Een academievriend en een dichtende dochter

Nicolaas Beets en Nijmegen

Rick Honings

Met de *Max Havelaar* (1860) van Multatuli/Eduard Douwes Dekker behoort de *Camera Obscura* tot de beroemdste Nederlandse boeken uit de negentiende eeuw. Meerdere verhalen daaruit groeiden al in Beets' eigen tijd uit tot klassiekers. Hoewel Beets nog veel meer schreef, was hij in de eerste plaats de auteur van dat ene werk. Tijdens zijn leven zagen maar liefst 21 drukken het licht. Beets beschouwde zichzelf niettemin in de eerste plaats als een dichter. In 1872 schreef hij het gedicht 'Holland', een liefdesverklaring aan Nederland. Hij blikt erin terug op de plaatsen die belangrijk voor hem waren: in Haarlem stond zijn wieg en groeide hij op, in Leiden genoot hij van het studentenleven, in Heiloo plukte hij de bloemen van de liefde, Heemstede was de eerste gemeente waar hij als predikant stond en in Utrecht, waar hij in 1854 predikant en twintig jaar later hoogleraar in de theologie werd, woonde hij tot zijn dood. Die indeling koos ik als uitgangspunt voor mijn Beets-biografie *God, gezin en vaderland* (2026). In die biografie speelt Nijmegen een bescheiden, maar belangwekkende rol. Hij sloeg in zijn leven diverse keren de weg naar Nijmegen in.

Op vakantie in Nijmegen

In de zomer van 1835 maakte Beets zich gereed voor een korte vakantie. In het literaire leven was hij intussen geen onbekende meer. In Leiden, waar hij sinds twee jaar theologie studeerde, had hij naam gemaakt als navolger van Lord Byron. Zijn dichtstuk *Jose* (1834) had hem in een klap beroemd gemaakt. 'Ik ben tegenwoordig aan de orde van den dag', noteerde hij datzelfde jaar in zijn dagboek, 'Heel Leiden praat van mij en wijst mij na (...). Dames loopen uit om mij te zien, en willen iets bijzonders aan mij zien.'

Op 7 augustus 1835 vertrok hij voor een korte vakantie naar Gelderland. Op 12 juni was zijn neef Abraham (Bram) Scholl van Egmond (1810-1871) – een zoon van een zus van zijn moeder – gepromoveerd in de geneeskunde. In zijn dagboek noteerde Beets over die dag: 'Promotie van Abraham Scholl van Egmond, mijn waarde neef en eerste academie-vriend en krachtige beschermer in den Groenen staat.' Deze had ervoor gezorgd dat Beets zich in 1833, toen hij op kamers ging en in Leiden nog niemand kende, meteen thuis had gevoeld in de academiestad. Om die reden zou Beets in 1839 zijn *Camera Obscura*

De jonge Beets tijdens zijn studententijd in Leiden. Ingekleurde tekening, gemaakt door L. Springer in 1837 (collectie UB Leiden).

aan zijn 'oudste academievriend' opdragen. Voor Scholls promotie schreef Beets een negen strofen tellend lofdicht, 'Aan mijn vriend en neef Abraham Scholl van Egmond'. Daarin wees hij hem op zijn plicht als arts – het helpen van de mensheid – en wenste hij hem veel geluk:

> O streef die loopbaan in, zoo doornig, maar zoo schoon!
> Zij 's Hemels zegen op uw pogen, en uw loon
> De dankbaarheid der aard, de lofspraak van 't geweten!
> Opdat ge, als eenmaal u het rusten wordt vergund,
> Terug ziende op uw werk, met kalmte zeggen kunt:
> 'Mijn taak was moeilijk, maar ik heb my wel gekweten.

Dat huisartsengeluk wachtte op hem in Nijmegen. In de Smidstraat vestigde hij zich, waar Abrahams ouders zich bij hun nog ongehuwde zoon voegden. Die zomer wilde Beets wel eens zien waar zijn neef terechtgekomen was.

Vanuit Nijmegen reden Scholl en Beets op zondag 9 augustus naar het Duitse Kleef – destijds een geliefde vakantiebestemming voor Nederlanders uit welgestelde kringen. Voor de twintigjarige Beets was het de eerste keer dat hij de landsgrens passeerde. Op 13 augustus waren ze weer terug in Nijmegen. Om half twee 's nachts beklommen ze daar de vijftiende-eeuwse uitkijktoren Belvédère, van waaruit ze een prachtig uitzicht hadden op de in helder maanlicht badende natuur. Er stond geen zuchtje wind en het was doodstil. Alleen hoorden ze af en toe de voetstappen van een schildwacht die over de stadswal op en neer liep. Aan de hemel waren vallende sterren te zien. De van het maanlicht tintelende rivier maakte niet het minste geluid. De poëtische Beets vond het verrukkelijk:

> De rook van een schoorsteen in de nabijheid ging loodrecht in de hoogte. Het Valkenhof, de stad, lagen in hunne breede schaduwen gehuld. Niets schooner dan een panorama als waar wij hierop nederzagen bij nacht. Het voldoet u veel meer dan bij dag, en zonder die zekere mate van ontevredenheid, die zich zoo dikwijls bij een genieting van dezen aard onwillekeurig in het genot mengen komt.

Op zondag woonde Beets in Nijmegen een kerkdienst bij. Verder bezichtigde hij het stadhuis, waar hij het zwaard aanschouwde waarmee de Hollandse edellieden Egmond en Hoorne in 1568 in Brussel onthoofd zouden zijn, en bezocht hij het Kabinet van Oudheden. Met Scholl maakte hij lange wandelingen. Uit Beets' dagboek blijkt dat hij zijn ogen niet al-

Portret van Abraham Scholl van Egmond, huisarts te Nijmegen. Ingekleurde litho van Pieter Wilhelmus van de Weijer, 1860 (collectie Rijksmuseum Amsterdam).

leen gebruikte om de natuur en cultuur, maar ook om het vrouwelijk schoon te bewonderen. In Neerbosch, bij Nijmegen, kwam Beets naar eigen zeggen oog in oog te staan met de mooiste vrouw die hij ooit had gezien, vanwege haar perfecte gelaat, taille, handen en voeten. Vanaf 20 augustus logeerden ze in Beek, waar ze hun intrek namen in de boerenwoning waar Scholls oudere zus Cornelia met haar man en zoontje verbleef. Een heerlijke omgeving. Twee dagen later nam Beets weer afscheid van zijn neef en van Nijmegen, en reisde hij terug naar zijn geboortestad Haarlem. Die middag zou de Prins van Oranje, de latere koning Willem II, Nijmegen passeren, samen met zijn twee oudste zonen, op weg naar Paleis Het Loo. Het speet Beets dat hij geen tijd had om het koninklijk gezelschap te zien. Hij vermaakte zich met het kijken naar de in zijn zondagse pak geklede onderwijzer Christiaan Hendrik Clemens, die werkzaam was aan de Departementale School der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen te Nijmegen. De man, schreef Beets in zijn dagboek, verbeeldde zich dat hij een 'poëet' was en had zich 'in 't hoofd (...) gezet den Prins een exemplaar aan te bieden van een door hem voor 's Konings Verjaardag (overmorgen) vervaardigd en ter perse gelegd Gedicht'. Hier zien we een afgunstige Beets. Als hij zelf de kans had gekregen een lid van het Oranjehuis te ontmoeten, zou hij dat zeker niet hebben nagelaten.

Oudste academievriend

Het zou niet voor het laatst zijn dat Beets naar Nijmegen reisde om zijn neef te bezoeken, die daar zijn leven lang als arts werkzaam bleef. In 1848 overleed Scholls echtgenote Jeanne Heereman, waarschijnlijk in het kraambed, hem met twee kinderen achterlatend. Hij hertrouwde vijf jaar later met Beets' jongere zusje Maria Elizabeth; Beets zegende het huwelijk in. Drie jaar later verloor Beets zelf ook zijn echtgenote, Aleide van Foreest, bij de geboorte van hun negende kind. In 1859 hertrouwde hij met haar tien jaar jongere zus Jacoba. 'Nu komt de zon weer schijnen', dichtte hij in het vers 'Tweede huwlijksdag' (1859). Nu had hij weer 'Een hulp, een steun, een troost, / Een leidsvrouw op mijn wegen, / Een moeder voor mijn kroost'. Na de plechtigheid gingen ze op 'huwelijksreis' naar Nijmegen, waar ze bij Scholl van Egmond en Beets' zusje verbleven. Helaas was het verblijf maar van korte duur. Ze waren er nauwelijks aangekomen, toen ze het nieuws vernamen dat de achtergebleven kinderen de mazelen hadden. Daarop keerden ze halsoverkop terug naar huis.

In 1861 logeerde Beets in zijn eentje bij zijn neef en zusje in Nijmegen, omdat Jacoba inmiddels moest zorgen voor een zoontje, dat een jaar eerder was geboren. Dat hij bij zijn neef en zusje verbleef, had te maken met het feit dat hij in februari 1861 beroepen was naar Den Haag. Bij zijn zus en zijn neef wilde hij nadenken, overleggen en de knoop doorhakken.

Kerkhof rondom het Hervormde (witte) kerkje aan de Rijksstraatweg te Ubbergen, met op de voorgrond de eenvoudige grafsteen van de familie Scholl van Egmond. Abraham Scholl van Egmond werd in 1871 bijgezet in dit familiegraf (foto Melchior de Grood 2026).

Zij woonden intussen op stand, niet langer in de Smidstraat in de Nijmeegse benedenstad maar 'hoog' in de St Jorisstraat. Beets zou er uiteindelijk voor kiezen in Utrecht te blijven.
Ook nadien moeten de academievrienden elkaar regelmatig hebben ontmoet. Als dat niet kon, stuurden ze elkaar hartelijke brieven. Op 19 januari 1871 schreef Scholl Beets om hem te laten weten dat zijn vrouw, de kinderen en hij het nieuwe jaar gezond en gelukkig waren begonnen. Hij verlangde ernaar hem weer eens te zien. Beets moest zo snel mogelijk naar Nijmegen komen. Spottend schreef hij: 'Kwaamt gij dus niet, zou ik mijn leven niet zeker zijn.' Scholl kon toen niet bevroeden dat die woorden sneller dan gedacht bewaarheid zouden worden, want hij stierf op 31 maart 1871 op zestigjarige leeftijd. Zijn heengaan was voor Beets een zware slag. Het viel hem, schreef hij, bitter de gang naar het kerkhof te maken om zijn vriend ten grave te dragen, met wie hij zich sinds zijn jeugd 'op de intiemste wijze' verbonden had gevoeld.
Beets herdacht zijn 'oudste academievriend' in een 'Laatste bijvoegsel' bij de zevende druk van de *Camera Obscura*, die datzelfde jaar het licht zag: 'En nu – het is gedaan! Deze Zevende druk zal onder uwe oogen niet komen; gij zult dien niet opnemen met dien genoegelijken glimlach, die u zoo eigen was, en waarmede door u elke nieuwe uitgave van dit boekdeel werd ontvangen en begroet.' Scholl moet in maart 1871 plotseling ziek zijn geworden, zo ziek dat Beets meteen naar Nijmegen was gegaan. Toen had hij nog goede hoop dat hij weer zou herstellen, want zijn hoofd was nog helder en hij had veel gepraat, maar vier dagen later stond Beets bij zijn graf. Scholl ligt begraven op het kleine kerkhof van Ubbergen. In zijn 'Laatste bijvoegsel' beschreef hij de begrafenis. Die dag verdrong zich een groep mensen van allerlei rang en stand rond het graf. Iedereen keek bedrukt en schudde weemoedig het hoofd, 'want daar *ging* die goede beste dokter, die er in die vijfendertig jaren zoo velen geholpen, en zoo velen, die hij niet helpen kon, met zijn hartetaal en deelnemend gezicht vertroost had'. Aan het graf werden warme woorden over de overledene gesproken, onder meer door Beets. Deze troostte zich met de gedachte dat zolang zijn *Camera Obscura* nog gelezen zou worden, de naam Abraham Scholl van Egmond niet zou worden vergeten.

Directrice in Nijmegen

Ook nadien moet Beets af en toe in Nijmegen zijn gekomen, bijvoorbeeld om er een lezing over een letterkundig onderwerp te houden, wat hij in latere jaren regelmatig

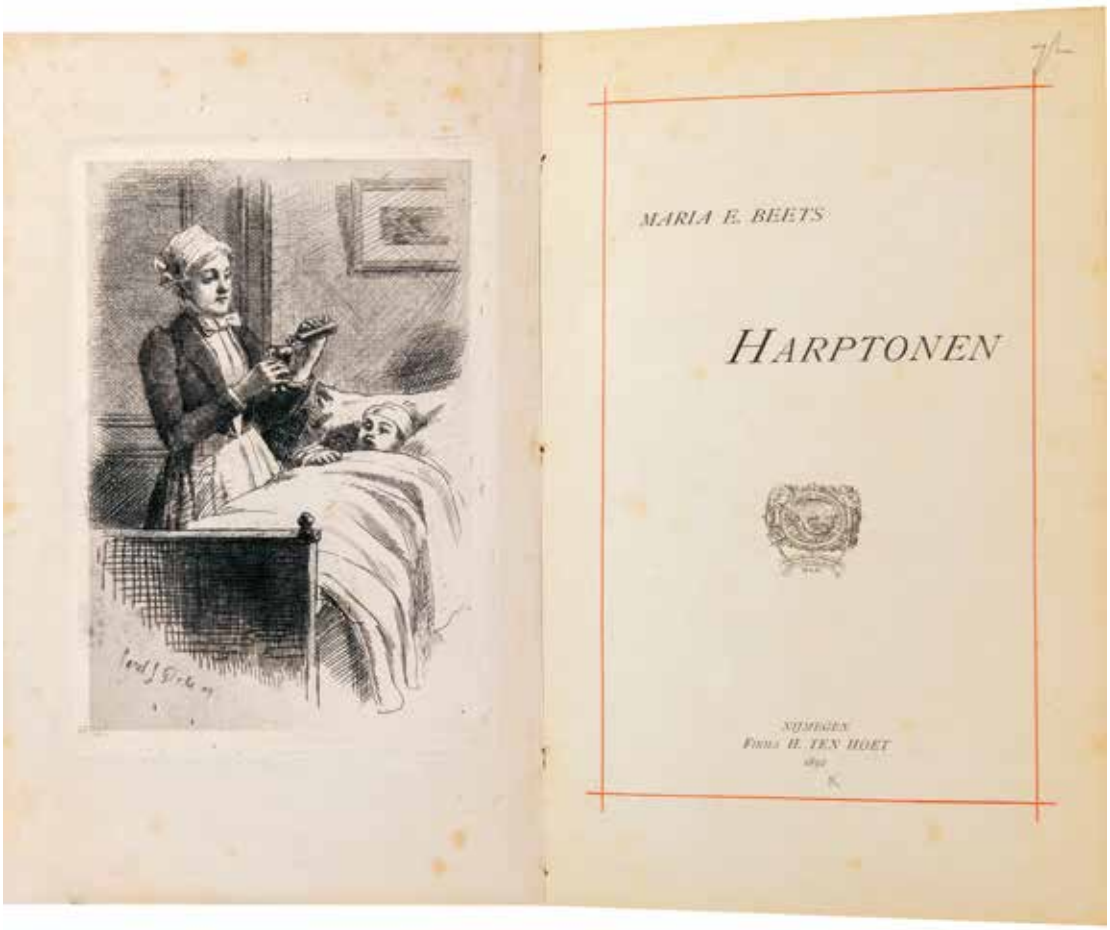

Titelblad van het boekje *Harptonen*, met gedichten van Maria Elisabeth Beets, de dochter van Nicolaas Beets. De tekening van een verpleegkundige aan een ziekenhuisbed verwijst naar de professie van Maria. De opbrengst van de verkoop van het boekje, dat werd uitgegeven door de Firma H. ten Hoet in 1892, was bedoeld voor de bouw van een nieuw Protestants ziekenhuis in Nijmegen (particuliere collectie).

deed. Beperkte hij zich aanvankelijk tot zijn woonplaats Utrecht, al spoedig trad hij ook daarbuiten op. Hij trok per trein of diligence van stad naar stad. De lezingen vonden steevast plaats in het winterseizoen, van november tot maart, als de dagen kort waren en de avonden lang. De ene keer stond hij op het programma van het Nut in Haarlem, Delft of Zwolle, dan weer van een afdeling van de Hollandsche Maatschappij van Fraaije Kunsten en Wetenschappen, van Felix Meritis in Amsterdam of van Oefening Kweekt Kennis in Den Haag. Ook schouwburgen boekten hem, zoals Musis Sacrum in Arnhem. Zo sprak hij een enkele keer ook wel eens in Nijmegen. Dat kunnen we tenminste afleiden uit het verslag dat *De Gelderlander* publiceerde over een lezing van Beets in maart 1884 over de epische ridderroman *Orlando Furioso* (1516) van de Italiaan Ludovico Ariosto. Drie jaar later opende Beets het nieuwe gebouw van de Nijmeegse school De Klokkenberg.

Intussen bleef Beets de ene na de andere dichtbundel uitgeven. In die werken speelt Nijmegen geen enkele rol. Behalve hijzelf publiceerde ook Maria Elisabeth Beets in 1892 een dichtbundel, *Harptonen*, die werd uitgegeven in Nijmegen door de firma H. ten Hoet.

Foto van de eerste steenlegging van het Protestants ziekenhuis - later Wilhelminaziekenhuis - aan de Spaarbankstraat - later Claas Noorduijnstraat - te Nijmegen op 4 april 1894. De man met bolhoed en flinke baard links onder het baldakijn is dr. Claas Noorduijn, de geneesheer-directeur van het ziekenhuis. Of Maria Elisabeth bij deze gebeurtenis aanwezig was is niet bekend omdat zij aan het begin van dat jaar al Nijmegen verliet (collectie RAN).

De auteur was niet Beets' al genoemde zusje, maar zijn gelijknamige dochter. Maria Elisabeth was in 1844 in Heemstede geboren. Van jongs af aan was het haar grootste wens om een verzorgende betrekking te verwerven, nadat ze haar oudere broer Marten – die in 1857 aan tyfus was overleden – in zijn laatste levensfase had verpleegd. Toen ze haar vader een paar jaar later vroeg of ze dokter mocht worden, hield hij haar voor dat dit 'mannenwerk' was. Maar verpleegster, een typisch vrouwenberoep, mocht ze van hem wel worden, al was dat ongebruikelijk voor een meisje van goeden huize. Beets stond het zijn dochter zelfs toe dat zij naar Berlijn ging, waar in 1866 mede dankzij koningin Augusta de *Vaterländischer Frauenverein* was opgericht, die vrouwen tot verpleegster opleidde zodat ze in geval van oorlog voorbereid waren op hun werkzaamheden. Dat Beets daarmee instemde en zijn dochter, nog een jong meisje, zo ver van huis liet gaan, wekte in zijn omgeving verbazing. Sommigen vonden het een 'ongehoord waagstuk', maar Maria was vastberaden en kwam als verpleegster terug. *Harptonen* bevat 72 gedichten, geschreven tussen 1867 en 1891. Maria Elisabeth droeg het werk op aan haar vader. De dichtbundel is geheel in diens geest geschreven. In het voorbericht schreef ze dat ze al vele jaren als verpleegster werkte en de laatste drie jaar directeur was van het Protestantsch Ziekenhuis in Nijmegen. Daarvoor was ze anderhalf jaar directrice geweest van de zogenaamde Amaliastichting van het Rode Kruis in Utrecht (van 1879-1880), waar ze veel indruk had gemaakt. Toen ze daar wegens gezondheidsredenen afscheid moest nemen, betreurden

Foto van de drukbezochte bruiloft van Dora Beets met Dirk Wentholt in 1892. Dora was een van de zes kinderen van familieman Nicolaas Beets uit zijn tweede huwelijk met Jacoba van Foreest. Deze Jacoba was de jongere zus van zijn eerste echtgenote Aleide, met wie hij negen kinderen had gekregen. Een van die negen was Maria Elisabeth (collectie Literatuurmuseum Den Haag).

patiënten en medewerkers dat zeer. 'Zij is een ziekenverpleegster in den edelen zin van het woord', stelde het *Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage*.

Tot herstel van haar gezondheid en om kennis op te doen van de verpleeginrichting aldaar, verbleef zij in 1881 enige tijd in Madeira, waarover ze enkele 'Brieven van Madeira' schreef. In 1883 en 1884 nam ze de betrekking waar van directrice van het Badhuis voor Minvermogenden in Zandvoort. In die instelling werden 'onvermogende' patiënten opgenomen voor wie 'zeebaden' en 'zeelucht' noodzakelijk werd geacht. In 1888 werd ze directrice van het 'Sanatorium' in Baarn, een 'door aanbouw uitgebreide koudwater-geneesinrichting'. En nog een jaar later maakte ze de overstap naar het Protestantsch Ziekenhuis in Nijmegen. In die functie was ze onder meer verantwoordelijk voor het opleiden van nieuwe verpleegsters. In advertenties in de krant riep ze 'beschaafde' meisjes die dat beroep wilden uitoefenen op zich te melden.

De uitgave van *Harptonen* diende een filantropisch doel. In het voorwoord merkte de directrice op dat het wegens plaatsgebrek niet mogelijk was om alle 'lijders' in het ziekenhuis op te nemen. Daarom was enkele jaren geleden een commissie ingesteld die geld inzamelde voor de bouw van een nieuw en ruimer hospitaal. Dat zou het Wilhelminaziekenhuis worden, dat in 1895 zijn deuren opende. Met de verkoop van haar dichtbundel hoopte Maria een steentje bij te dragen aan de bouw. Binnen de kortste keren was de hele oplage van de bundel uitverkocht. Maria werd overspoeld met giften van bekenden en onbekenden uit het hele land, van soms wel honderd, twee-

Foto van Nicolaas Beets en Jacoba van Foreest ter gelegenheid van hun 40-jarig huwelijk in 1899 door fotograaf Lietze & Schumaker te Utrecht (collectie Literatuurmuseum Haag).

honderd of driehonderd gulden. *Het nieuws van den dag* wist zelfs te melden dat iemand uit Den Haag na het lezen van *Harptonen* maar liefst duizend gulden had gedoneerd voor de bouw van het nieuwe ziekenhuis. Vader Beets was erg trots op het succes van zijn dochter en op wat zij als directrice allemaal presteerde, schreef hij aan zijn zoon Dirk, die in Nederlands-Indië woonde. De pers ontving *Harptonen* welwillend. De recensent van een Utrechtse krant noemde de lectuur van de verzen 'genezend, verkwikkend, versterkend'. 'Zoo', voegde hij hieraan toe, 'is dan na die der schrijfster van *Onze buurt* [de roman van Beets' oudere zuster Dorothea Bohn-Beets, R.H.] eene andere vrouwelijke pen uit de familie Beets vaardig geworden. Wij juichen die toe, en wenschen den hoogbejaarden vader hartelijk geluk.'

Helaas voor de directrice was het succes wederom van korte duur. Kort daarna moet ze ziek zijn geworden; wéér speelde haar gezondheid haar parten. Begin 1894 zag ze zich gedwongen haar ontslag te vragen als directrice. Nadat ze in november ernstig ziek was geworden, was ze tot het inzicht gekomen dat de functie voor haar te zwaar was. Het *Algemeen Handelsblad* noemde het spijtig dat mejuffrouw Beets, die als directrice 'zoo krachtig voor de totstandkoming der nieuwe stichting' had gearbeid, door haar 'minder goeden gezondheidstoestand' genoodzaakt was om haar functie neer te leggen. Als opvolger werd een zekere mejuffrouw Schut aangewezen, 'gedipl. verpleegster alhier', die haar tijdens de ziekte al had vervangen. Daarmee was haar werkzame leven niet ten einde. In 1895 werd ze hoofd van het sanatorium Huis Overweg in Heiloo, dat adverteerde met 'Gezonde Boschlucht voor Zieken en Herstellenden'.

Of Beets zijn dochter in Nijmegen heeft opgezocht of er nadien nog eens is geweest, is onbekend. ■

Bronnen: >N. Beets (2026), *In mijn dichten is mijn hart. Bloemlezing uit de poëzie*. >Hildebrand (1998), *Camera Obscura*. >R. Honings (2025), 'Nicolaas Beets als verdediger van twee dichteressen. Albertine Kehrer en Geertruida Knutzen', in: *Accolade* 18, 122-135. >R. Honings (2026), *God, gezin en vaderland. De eeuw van Nicolaas Beets* (1814-1903). >Thed Maas en Geert Willems (2008), *Hildebrand route*. >A.G. Went-Beets (2023), *Jeugd in het Beetsenhuis. Herinneringen van de jongste dochter van Nicolaas Beets*. >P. van Zonneveld (1983), *Het dagboek van de student Nicolaas Beets*, 1833-1836.

Colofon

Litho naar een ontwerp van Gerardus Johannes Bos met zicht op Het Valkhof, plaat uit een reeks *Gezigten*... uitgave 1856 (collectie Valkhof Museum). Een druk van eenzelfde litho van drukker W. Trap uit 1840 bevindt zich in de UB van Leiden. Achter de bebouwing langs de Voerweg is de toegang tot het park te zien. De stenen ommuring van het park met smeedijzeren hekken dateert van 1836 en verving het houten hekwerk met toegangspoort uit 1799 waarop de Latijnse spreuk 'sint tibi mille oculi...' stond; de spreuk is toen verdwenen.

Colofon
Het *Nijmeegs Katern* is een uitgave van Numaga, de historische vereniging van Nijmegen. Het *Nijmeegs Katern* verschijnt vijf keer per jaar en bevat journalistiek bewerkte en actuele bijdragen over de geschiedenis van Nijmegen en omgeving.

Redactie *Nijmeegs Katern* Els Peters (voorzitter), Marga Jetten (secretaris), Peter Altena, Kees Brok, Melchior de Grood, Willem Tielen
Redactiesecretariaat *Nijmeegs Katern* nijmeegskatern@numaga.nl
Vormgeving Simone Weijs, Nijmegen (vormweijs.nl) **Opmaak** Peter Tychon, Wijchen
Druk Wilco BV, Amersfoort **ISSN** 0927-4642

Numaga verzorgt de uitgave van twee publicaties: het *Jaarboek Numaga* en het *Nijmeegs Katern*. Leden ontvangen beide periodieken. Het lidmaatschap kost € 45,- per jaar (NL83 INGB 0000972600)
Dagelijks bestuur vereniging Numaga Theo Engelen (voorzitter), Michael Weber (secretaris), Ellen Hijmans (intern secretaris), Fred Wester (penningmeester)
Contact secretaris@numaga.nl **Nabestelling** nabestelling@numaga.nl
Ledenadministratie ledenadministratie@numaga.nl (024-3234149)
Website www.numaga.nl

Begunstigers van Numaga Hekkelman Advocaten & Notarissen Nijmegen

Afbeelding voorzijde: Portret van Nicolaas Beets (1814-1903), letterkundige en predikant, zittend in zijn werkkamer in de pastorie in Heemstede. Ingekleurde prent van een oorspronkelijke ets van Dirk Jurriaan Sluyter naar een tekening van Adrianus Johannes Ehnle, ca. 1850 (beeldcollectie Rijksmuseum Amsterdam). Rahmat Kurnia uit Bandung (Indonesië) kleurde de prent zeer fraai in voor de omslag van de publicatie van Rick Honings, *God, Gezin en Vaderland*, 2026.